

зокрема шляхом зміни теми дисертації (повного або часткового корегування тематики дослідження) в межах обраної спеціальності.

Література:

1. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник / За заг. ред. С. Шкарлета. К., 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.

2. Кудінов І. О. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czituvannya.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-25>

ПІДГОТОВКА ДИСЕРТАЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Костенко Олена Валеріївна

*аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені*

*Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Підготовка дисертації як початковий щабель науково-педагогічної діяльності, з одного боку, має національний характер, а з іншого, – створює та постійно репродукує власну супранациональну систему зі своїми законами, правами та обов'язками.

Глобалізаційні процеси, що поступово набирали обертів за останні десятиліття, викристалення англійської мови в якості світової сучасної наукової *лінгва франка*, а також (не в останню чергу) мережеві інтернет-шляхи подолання ковідної кризи вплинули на українську науково-педагогічну діяльність не лише негативно. Серед видимих плюсів можна виділити перехід рівня комп'ютерної та іншо-(англо)мовної грамотності на більш високий рівень та інтенсифікацію контактів з представниками наукової спільноти з інших країн.

На даному етапі свого розвитку українські дисертанти – майбутні науковці та педагоги – зіткнулися з новими викликами, спричиненими війною [2; 1]. Вкрай важливим для молодих науковців усіх соціальних дисциплін є досконале вивчення ситуації, що склалася. Адже саме під

час кризових ситуацій, паралельно до руйнівних наслідків, виникають віконця можливостей для закладення фундаменту якісного розвитку, зокрема науково-педагогічного, в майбутньому. В науковому сенсі будь-які конфлікти є джерелом нового знання. Продуктивним, але далеко не єдиним, є системний підхід до вивчення науковців-педагогів *in statu nascendi*, що знаходиться у стадії гібридного військового конфлікту.

Призма системного підходу дозволяє виокремити та вивчити притаманні компоненти (елементи) написання дисертації – цільовий та змістовий, а також суб'єкт-суб'єктний та технічний, включаючи зв'язки між ними [3]. Розглянемо поетапно вказані компоненти, враховуючи впливи воєнного стану, та обговоримо можливі предмети дослідження.

Цільовий компонент передбачає визначення та вивчення завдань та мети, а також результатів наукової роботи. Доцільним може бути якісне та кількісне вивчення тем, завдань та результатів наукових робіт, з урахуванням таких факторів, як тривалість воєнних дій та поява попиту на наукові дослідження з боку держави та недержавних агентів змін.

Суб'єкт-суб'єктний компонент охоплює рівень «науковий керівник (викладач) vs. аспірант (студент, докторант)», а також взаємозв'язки між ними. На цьому рівні фокус дослідження може бути спрямований на вивчення впливу війни на мотивацію студентів та викладачів, на вибудову наукової траєкторії конкретної роботи, зміни гендерних пропорцій у студентському та науково-викладацькому колективі, викликаних війною, та впливи цих змін на науково-викладацький процес. Дослідження можуть мати як синхронний, так і діахронний характер, а також містити компаративну складову, порівнюючи, наприклад, доковідний, ковідний, ковідно-воєнний (з внутрішньо переміщеними вишами, студентами та викладачами) та воєнний часи.

Змістовий компонент, що характеризує методи та форми процесу створення наукової роботи (написання дисертації), можна також вивчати у порівнянні, як і суб'єкт-суб'єктний. Кількісні та якісні дослідження змісту дисертацій, встановлення непрямих факторів впливу, викликаних воєнними діями, на вибір, адаптацію та гібридизацію методів та форм науково-педагогічного процесу – всі ці питання можуть стати предметом подальших досліджень.

Технологічний компонент описує педагогічні технології втілення у реальність змістової компоненти. До цієї складової варто також віднести технічні інструменти та технології, що застосовуються для проведення та написання наукових робіт та втілення науково-педагогічної діяльності. Слід звернути увагу на засоби збереження та трансляції наукових досягнень, зміну аудиторії, можливе запозичення технологій, а також джерела існування та підтримки матеріальної бази задля забезпечення науково-педагогічного процесу.

Особливістю воєнної ситуації в Україні є її гібридний характер та значна підтримка з боку інших держав. Для написання дисертації та науково-педагогічної діяльності в цілому це означає, з одного боку,

появу низки додаткових можливостей як на суб'єкт-суб'єктному рівні (безпосереднє залучення до університетів інших країн, інтенсифікація наукових контактів на всіх рівнях), так і на змістовному (поглиблення наукового знання за рахунок посилення суб'єкт-суб'єктної складової) та технологічному (дозвіл сумісної роботи та допущення до використання технологій інших країн) рівнях. З іншого боку, виникає небезпека наукової асиміляції, яку можна нівелювати шляхом постійної рефлексії та особистісного зростання.

Підсумовуючи, слід зазначити, що кейс України, попри свою трагічність, представляє собою виключно цікавість для науки. Результати теперішніх та майбутніх досліджень щодо метаморфоз української науково-педагогічної діяльності доповнять скарбничку наукового знання та допоможуть правильно зрозуміти та скорегувати майбутній розвиток.

Література:

1. Suchikova et al. Science it times of crisis: How does the war affect the efficiencz of Ukrainian scientists? *Problems and Perspectives in Management*. 2023. P. 408–424.

2. Гай О. М. Підготовка докторів філософії в умовах війни: основні виклики та шляхи їх вирішення. *Матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації: Третій рівень освіти в Україні: особливості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах війни*. 27 червня – 7 серпня 2022. С. 80 – 82.

3. Прошкін В. В. Педагогічна система як предмет наукового дослідження. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. С. 7–12.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-26>

СПЕЦИФІКА НАПИСАННЯ ДОКТОРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кравченко Олександр Миколайович

кандидат юридичних наук,

докторант,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) за номером 502, підготовка в докторантурі передбачає завершення